

Lezing Stadsnatuur en biodiversiteit

Andre Baerdemaeker, Bureau Stadsnatuur Rotterdam
Centre Ceramique Maastricht, 13 september 2016

Hoe ziet de stad er uit als ecosysteem?

De stad is uniek als dynamische omgeving: van de ene op de andere dag kan er een gebouw gesloopt worden of een boom gekapt. Tegelijkertijd kent de stad ongewoon statische locaties: gebouwen en parken kunnen decennia of zelfs eeuwen lang blijven bestaan zonder enige ontwikkeling of successie. De bewoners van de stad hebben in hun tuinen een grote rijkdom aan plantensoorten die in de natuur in Nederland niet voorkomen. En er is veel diversiteit in biotopen op een klein oppervlak, zo is de noordzijde van een gebouw een heel andere leefomgeving dan de zuidzijde. Verder heeft de natuur in de stad te maken met een zeer hoge begrazingsdruk in de vorm van de plantsoendienst, en is de predatie in de stad vele malen groter dan in het buitengebied: er

wonen bijvoorbeeld relatief veel katten op een klein gebied die kleine zangvogeltjes eten, en de auto is een ongeëvenaard roofdier voor kleine zoogdieren en insecten. Kortom, leven in de stad is gevaarlijk!

De mens is in de stad zowel onderdeel van het ecosysteem als degene die kan bepalen hoe het ecosysteem er uit ziet. Het is van belang om hierin goede keuzes te maken: wat de ene soort helpt is voor de andere soort heel ongunstig. Veel zangvogeltjes zouden protest aantekenen tegen het ophangen van een slechtvalkkast in de buurt van hun nest.

En het is van belang te weten waarom soorten ergens wel of niet goed gedijen. Zo blijkt dat de populaties bijen en andere bestuivende insecten in de berm twee keer zo groot zijn als de berm eenmaal per jaar wordt gemaaid, en wel in het najaar.

De mens heeft veel invloed op de natuur. De rat bijvoorbeeld leeft voor zichzelf, maar kan niet zonder de mens. Stadsnatuur vraagt een andere manier van kijken naar natuur: het is geen oorlog maar meer een gewapende vrede.

Zo is de situatie van de huismus in Rotterdam op dit moment zorgwekkend, en dit levert ook problemen op voor de sperwer die graag mussen lust. Gelukkig past de natuur zich ook aan en zal de sperwer op zoek gaan naar andere prooi, tot verdriet van de mezen. Aangezien de bomen waarin de sperwer het liefst nestelt, worden gekapt maakt dit de situatie van de sperwer nog precairder. Om een roofvogel als de sperwer in de stad te behouden heeft deze prooi en nestbomen nodig.

Maar er is ook goed nieuws. In Rotterdam is al enige jaren een groeiende populatie halsbandparkieten. Deze nestelen in bomen die niet door andere soorten gebruikt worden, en vullen op deze manier een niche in het ecosysteem.

Om de toestand van de stadsnatuur te kunnen bepalen is een meetnet een goed instrument. Hierbij tel je op vaste punten in de stad het aantal exemplaren van een bepaalde (of meerdere) soort. Door deze meetpunten goed te kiezen en de metingen te herhalen ontstaat een goed beeld van de ontwikkeling van een soort door de tijd. Als deze metingen worden gekoppeld aan biotopen kan dit aanknopingspunten geven voor ingrijpen.

Daarbij is de juiste interpretatie van de metingen van groot belang: bij de telling van de duiven lijkt dat alsof er in het najaar in Rotterdam twee keer zoveel duiven voorkomen dan in het voorjaar. Na het broedseizoen is de populatie uiteraard aangevuld met jonge duiven. In de winter sterven er natuurlijk duiven door kou en honger, maar wat ook van invloed is op de telling: de duiven zullen door de schaarste zich over een groter gebied verspreiden, tot buiten de stad. In de zomer als de terrassen weer open zijn zullen ze terugkeren op een klein voedselrijk gebied.

In Rotterdam worden veel van de observaties verricht door vrijwilligers. Het is vaak ondoenlijk om alleen met de medewerkers van bSR een groot meetnet op te zetten. Gelukkig zijn er veel bezoekers van het Natuurhistorisch Museum bereid om mee te helpen. Dit helpt tegelijkertijd in de bewustwording van de bewoners over de natuur in hun stad.

Vragen-sessie

Meten is weten, en het is van belang de vraag goed te formuleren. Maar ook: wie stelt eigenlijk de vraag?

Er zijn verschillende opdrachtgevers voor bSR. Dit kan bijvoorbeeld de Gemeente zijn, maar ook het havenbedrijf. Soms wordt een opdracht gegeven n.a.v. media-aandacht.

Wordt er alleen gemeten o.b.v. onderzoeksopdrachten?

Nee, bijvoorbeeld de halsbandparkieten telling was een initiatief van bSR.

Kan de stad zonder natuur?

Deel van deze vraag moet ook zijn: wat is natuur? Is onkruid natuur? Onkruid kan vrijuit groeien, in verhouding is het wild in de Oostvaardersplassen beperkter in hun vrijheid, terwijl velen dat als natuur zullen beschouwen.

De mens heeft veel invloed op de natuur. De rat bijvoorbeeld leeft voor zichzelf, maar kan niet zonder de mens. Stadsnatuur vraagt een andere manier van kijken naar natuur: het is geen oorlog maar meer een gewapende vrede.

Wat is het voordeel van biodiversiteit voor de stad Rotterdam?

Groen is meer dan een planologische kleur. Een gezond ecosysteem in de stad leeft, boeit, groeit. Een robuust ecosysteem levert een gezonder leefomgeving voor de mens.

Is de biodiversiteit in de stad hoog ten opzichte van het buitengebied?

In landbouwgebieden maar ook veel bossen zie je veel monocultuur, en dat is ongunstig voor sommige soorten. Deze kunnen in de veelheid aan biotopen die de stad biedt makkelijker een plaats vinden.

Verder zijn er ook specifieke door de mens gecreerde unieke biotopen, zoals de door mijnbouw verontreinigde bodem waarvan het zinkvioltje afhankelijk is. Opruimen van deze bodem zou de ondergang van het plantje betekenen.

Een keerzijde van grotere biodiversiteit is dat delen van een gebied worden gesloten om een zeldzame soort te beschermen. Is dit niet een keerzijde van diversiteit, dat de mens er niet van kan of mag genieten?

De stad is er in de eerste plaats voor de mens, en zal niet snel een natuurgebied worden. Grotere diversiteit heeft ook als positieve kanten dat in een robuust ecosysteem de soorten ook minder vatbaar zullen zijn voor ziekten.

Wat is stadsnatuur? Alles dat spontaan groeit? Worden er nieuwe soorten geïntroduceerd?

Introductie is niet nodig, in de tuinen worden continu nieuwe soorten geïntroduceerd. In het verleden zijn introductieprojecten ook lang niet altijd succesvol geweest. Het belangrijkste is leven en laten leven. De dynamiek van de natuur zijn werk laten doen. De mens is hierin zowel een speler als de regisseur, en kan het systeem zowel dragen als onder druk zetten.

Verslag: Tineke de Beaumont, Stadsnatuur Maastricht. Foto's: Jorrit Jansen